

Ulkomainen työvoima rakennusalalla

22.10.2012

Talonrakennusteollisuus ry
VT, KTM Paavo Mattila

Esityksen sisältö

- Ulkomaisen työvoiman käytön ongelmia
  - Luvaton työvoima
  - Alipalkkaus
  - Lähetettyjen työntekijöiden sosiaaliturva
  - Käteinen palkanmaksu
    - kuittikauppa
- Ulkomaisen työvoiman käytön hallinta
  - Työnteko-oikeuden varmistaminen
  - Työsuhteen ehdot
  - Tilaajavastuulain määräykset

Pääurakoitsijan vastuu työskentelyoikeuksista

- Ulkomaalaislain mukaan työnantajan on varmistauduttava siitä, että työntekijällä on lupa tehdä töitä Suomessa
  - EU-kansalaisuus
  - Työntekijän oleskelulupa
- Aliurakatyössä sekä vuokratyössä työnantajan velvoitteet siirtyvät pääurakoitsijalle
  - pääurakoitsijan/päätteettäjän on varmistuttava siitä, että työntekijöillä on voimassaolevat työntekijöiden oleskeluluvat ja työsuhteen ehdot ovat Suomen työlainsäädännön ja voimassa olevan työehtosopimuksen mukaiset
  - päätoteuttajan on varmistettava tarpeellisin toimenpitein, että sillä on tiedossaan työmaalla työskentelevät työntekijät ja itsenäiset työnsuorittajat. Työnantajien on annettava työntekijöistä ja itsenäisten työnsuorittajien omalta osaltaan tarpeelliset tiedot työmaalla työskentelystä päätoteuttajan tietoon

Lähetetyn työntekijän asiakirjat – menettely työmaalla

- Pidettävä erillään
  - lähetetty työntekijä
  - Suomeen töihin hakeutunut työntekijä
- EU/ETA-kansalaiset
  - passi
  - (oleskeluoikeuden rekisteröitymistodistus)
  - lähetetyn työntekijän todistus, A1/E 101-todistus
- Kolmansien maiden kansalaiset
  - passi
  - työntekijän oleskelulupa

Harmaa passi

- Harmaa passi
  - ei passin myöntäneen EU-valtion kansalaisuutta, mutta on saanut kyseisen maan passin
  - passissa xxx, tai undefined
- Lähetetty työntekijä
  - jolla on työskentelyoikeus toisessa EU-maassa, voi työskennellä Suomessa väliaikaisesti 6 kuukauden aikana 3 kk:n ajan, ennen kuin on haettava työntekijän oleskelulupaa täällä
  - virolaisissa passeissa lukee tällöin
    - *EI VAJA TÖÖTÄMIKSEKS TÖÖLUBA – ELAMUSLUBA*

Alipalkkaus - käytännön ongelmat

- Taustalla laki lähetetyistä työntekijöistä
  - Suomessa tehdään töitä suomalaisella tessillä
- Suurimmat vuotokohtat
  1. Minimipalkkasääntöjä rikotaan
    - Palkat alle tessin minimin
    - Palkkaryhmittely pielessä/tekemättä
  2. Ylityökorvaukset/sunnuntaikorvaus maksamatta
  3. Tehdyt työtunnit ja työaikakirjanpito ristiriidassa
    - Keskimääräinen säännöllinen työaikajärjestely puuttuu
  4. Lomaraha maksamatta
  5. Päiväraha maksamatta
  6. Erillinen palkanosa maksamatta
  7. Majoituksesta peritään korvausta

Ulkomaalaisen työntekijän työehdot

- Laki lähetetyistä työntekijöistä koskee vain lähetettyjä työntekijöitä
  - Suomalaiseen yritykseen suoraan palkattu ulkomaalainen on Suomessa työskennellessään täysin samassa asemassa kuin suomalainen
- Käytännössä myös lähetettyinä työntekijöinä Suomeen saapuviin työntekijöihin on sovellettava samoja työehtoja kuin suomalaisiin työntekijöihin
  - palkkaus
    - vähimmäispalkka = yleissitovan TES:n mukainen palkka tai
    - tavanomainen ja kohtuullinen palkka
  - työaikalain mukaiset korvaukset
    - ylityöt, työ- ja lepoajat jne.
  - vuosilomalain ja TES:n mukaiset vuosilomat
  - työturvallisuuslaki
  - työterveyshuoltolaki
  - ym.
- Poikkeuksena sosiaaliturva, joka hoidetaan lähettäjämaassa

Mikä on tilaajan vastuu?

- Vastuu palkoista aina työnantajalla
- Pääurakoitsijalla ei ole lakisääteistä vastuuta alipalkkauksesta
  - ulkomaalaislain mukaan varmistuttava siitä, että työsuhteet ehdot on kunnossa
    - ei tarkoita sitä, että vastuu alipalkkauksesta siirtyy pääurakoitsijalle
- TES-määräykset
  - Esim. rakennusalan TES - tilaajan vastuu
    - tilaaja vastaa sopimuskumppaninsa työntekijän työsuhteesta johtuvista saatavista
    - palkka, lomakorvaus, urakan pohjarahat
    - ilmoitettava tilaajalle seitsemän päivän kuluessa erääntymisestä
- Pääurakoitsijan todellinen vastuu?
  - sopimusketjun läpi?
  - julkisuus
- Rakennusliiton toimet
  - RL:n vaatimuslista
  - saartolista

Sosiaaliturva ja tapaturmavakuutus

- Lähetetyn työntekijän sosiaaliturva hoidetaan lähettäjämaassa
  - hakeutujan Suomessa
- Tapaturmavakuutus
  - ulkomaalaiset, jotka ovat työsuhteessa suomalaisen työnantajaan, vakuutetaan kuten suomalaiset työntekijät
  - lähetetyn työntekijän tapaturmavakuuttamisvelvollisuus määräytyy lähettäjävaltion lainsäädännön mukaan
  - E 101/A1 oltava ehdottomasti!
  - jos tapaturmavakuutusta ei ole hoidettu, vakuutettava Suomessa
  - vahingoittunut voi hakea työnantajaltaan tai päätoteuttajalta Suomen vahingonkorvauslain tai työsopimuslain perusteella sitä osaa täydestä korvauksesta, joka tapaturmavakuutuksesta tai sen mahdollisesti puuttuessa jää saamatta

Tilaajavastuulain muutos 1.9.2012

- Selvitysvelvollisuutta ei aiemmin ollut, jos on perusteltu syy luottaa siihen, että sopimusosapuoli täyttää lakisääteiset velvoitteensa:
  - sopimusosapuolen toiminta on vakiintunut = 3 v
  - sopimussuhdetta voidaan pitää vakiintuneena aikaisempien sopimussuhteiden johdosta = 2 v
- **Rakennusalalla nämä poikkeukset poistuvat**
  - Muutoksen jälkeen rakentamistoiminnassa ei voi jättää pyytämättä laissa tarkoitettuja selvityksiä sillä perusteella, että sopimuspuolen toiminta on vakiintunutta tai tilaajan ja sopimuspuolen sopimussuhde on vakiintunut.

1.9.2012 lakimuutos selvitysvelvollisuuteen

- Rakennustoiminnassa tilaajan on pyydettävä 5 §:ssä esitettyjen todistusten lisäksi todistus tapaturmavakuutuksen ottamisesta
  - Suomalaisilta yrityksen todistus vakuutusyhtiöstä
  - Lähetettyjen työntekijöiden todistukset
    - E101/A1
  - EU:n ulkopuolelta tulevat lähetetyt työntekijät vakuutettava Suomessa

Lakimuutos 1.9.2012

- Jos tilaaja on tehnyt tässä laissa tarkoitetun rakentamistoimintaan liittyvän sopimuksen
  - 1) liiketoimintakieltoon määrätyn elinkeinonharjoittajan kanssa tai yrityksen kanssa, jonka yhtiömies taikka hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa oleva henkilö on määrätty liiketoimintakieltoon; taikka
  - 2) **vaikka hänen on täytynyt tietää, että sopimuksen toisella osapuolella ei ole tarkoitus täyttää sopimuspuolena ja työnantajana lakisääteisiä velvoitteitaan**tilaaja on velvollinen maksamaan *korotettua laiminlyöntimaksua*.

Rakennusalan sosiaalikuvertailu				Suomi	Viro
Rakennusalan ammattimies, palkkaryhmä IV + HPO 1 cnt				13,27	13,27
Palkkaperusteiset kulut:					
Vuosiloma-ajan palkka				18,5	18,5
Sairausajan palkka				2,3	2,3
Itsenäisyyspäivän palkka				0,48	0,48
Erillinen 7,7 %:n palkanosa				7,7	7,7
Yhteensä	A			28,98	28,98
Palkoista määräytyvät maksut:					
Tapaturmavakuutusmaksu				4,96	33,0
Työttömyysvakuutusmaksu				0,8	1,4
Ryhmähenkivakuutusmaksu				0,07	*
Työnantajan vastuuvakuutusmaksu				0,6	*
Sosiaaliturvamaksu (=sairausvakuutusmaksu)				2,12	*
TyEL-vakuutusmaksu				17,1	*
Työkyvyttömyyseläkemaksu; yritys- ja eläkevak.yhtiökohtainen				7	*
Työmarkkinajärjestön jäsenmaksu				1,0	0
Työterveydenhuolto (lakisääteinen)				0,4	0,4
Yhteensä	B			34,05	34,8
Palkkaperusteiset sosiaalikulut yhteensä				72,90	73,87
C					
Päivittäiset matkakustannukset				2,5	2,5
Työvaatetus				1,3	1,3
Työkalukorvaus				1,0	0
Yhteensä D+E+F				4,8	3,8
Sosiaalikulut yhteensä C+D+E+F				77,70	77,67
Lähetämisestä aiheutuvat kulut					
Päiväraha				0	6,0
Matkakulut				0	6,0
Majoituskulut				0	5,0
Yhteensä				77,70	94,67
Työkorvauksen minimitaso € (palkka x sos.kulu)				23,58	25,83
Yleiskuluineen YSE 12 %				26,41	28,93
Kateotto 5 % huomioiden				27,73	30,38

Korotetun laiminlyöntimaksun suuruus ja määräämättä jättäminen

- Korotetun laiminlyöntimaksun suuruudeksi määrätään vähintään 16 000 euroa ja enintään 50 000 euroa.
- Suuruutta määrättäessä on otettava huomioon tilaajan ja tämän sopimuspuolen välisen sopimuksen arvo ja saavutettava hyöty, toistuvuus, suunnitelmallisuus sekä muut olosuhteet.
- Korotettu laiminlyöntimaksu voidaan jättää määräämättä tai määrätä maksettavaksi vähimmäismäärää pienempänä, jos se katsotaan kohtuulliseksi olosuhteet huomioon ottaen.
  - tieto liiketoimintakiellosta ilmenee yleensä kaupparekisteriotteesta, johon liiketoimintakiellot päivitetään oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämästä liiketoimintakieltorekisteristä.
  - tilaajalla voi olla enintään kolme kuukautta vanha ja puhdas kaupparekisteriote, vaikka sopimuskumppani on sopimuksentekohetkellä liiketoimintakiellossa.

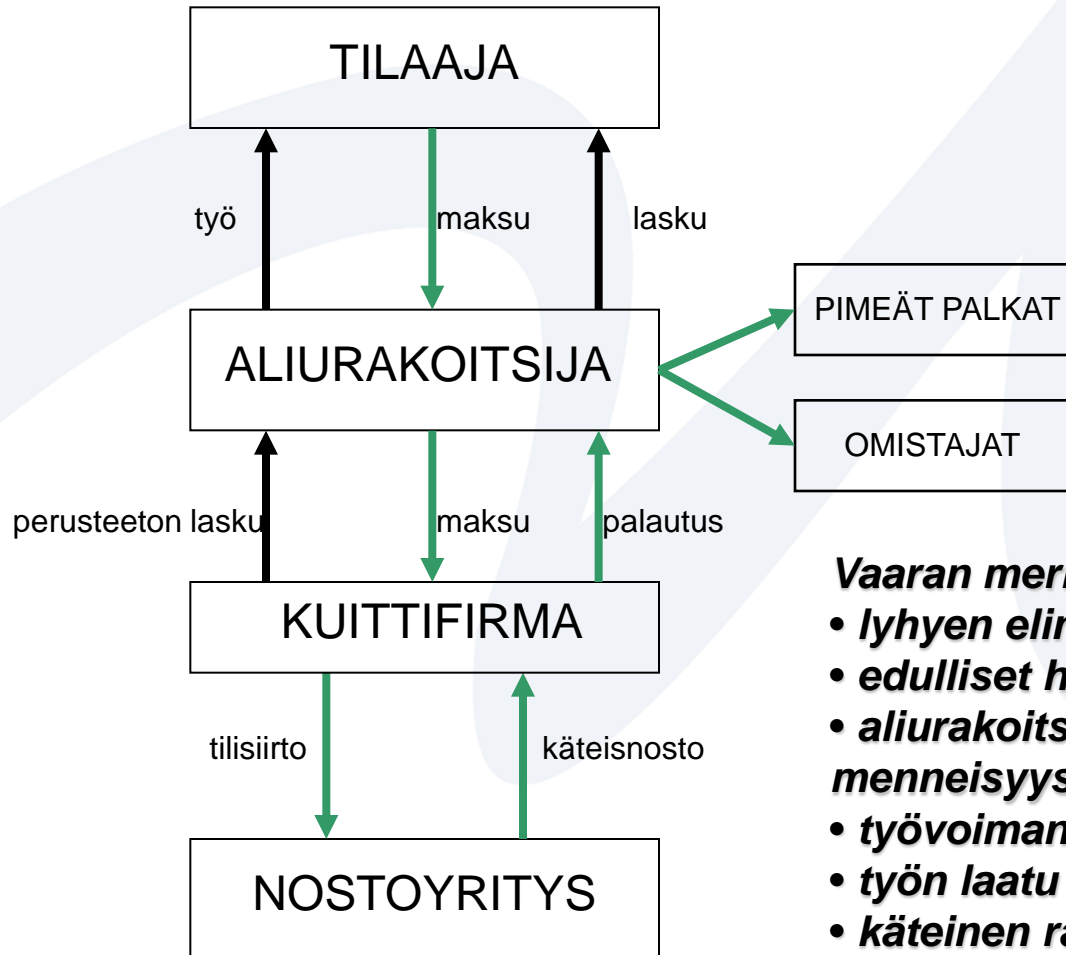

Harmaan talouden torjunta – luennoitsijan näkökohtia

- Tilaajavastuulaki ei estä alipalkkausta
  - ”Paperit on kunnossa” ei tarkoita, että kaikki muukin on kunnossa
- Veronumero ei estä alipalkkausta
- -> Tilaajavastuulain korotetulla oltava laiminlyöntimaksulla kasvava merkitys
- Käteinen palkanmaksu pitää estää lailla!
  - Olennaista harmaan talouden tunnistaminen työmaalla
    - Kuittikauppaa käytetään mm. käteisen palkanmaksun peittämiseksi

KUITTIKAUPPA

Vaaran merkit:

- ***lyhyen elinkaaren yritykset***
- ***edulliset hinnat***
- ***aliurakoitsijan hämärä menneisyys***
- ***työvoiman vaihtuvuus***
- ***työn laatu***
- ***käteinen raha***
- ***kielitaito***
- ***työtavat ja -menetelmät***